

Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека
Відділ наукової інформації та бібліографії

Серія «Розстріляне відродження»

Тепер я скрізь, де світло і любов

*Бібліографічний список літератури
до 135-річчя від дня народження*

Павла Петровича Филиповича

Хмельницький
2026

Пропонуємо до уваги користувачів бібліографічний список літератури із серії «Розстріляне відродження». Серія присвячена діячам духовно-культурного та літературно-мистецького покоління 20-х – початку 30-х рр. ХХ ст. в Україні, які створили високохудожні твори у галузі літератури, живопису, музики, театру і які були знищені тоталітарним сталінським режимом.

Павло Петрович Филипович народився 2 вересня (20 серпня за ст. ст.) 1891 року в с. Кайтанівці на Київщині (тепер Черкаська обл.) у сім'ї священника. Успішно закінчивши чотири класи гімназії в м. Златополі, він складає іспити в престижну Колегію (коледж) Павла Галагана. Навчається разом з Драй-Хмарою, і, як і той, в майбутньому прилучається до угруповання неокласиків, прихильників орієнтації на західну та античну літературу. Поет тримався осторонь політичних течій, водночас не сприймав настанов і директив комуністичного режиму в літературі.

Спершу Павло пише вірші російською мовою, підписуючи їх псевдонімом Павло Зорев. 1915 року блискуче завершує навчання на історико-філологічному факультеті (на який перейшов після першого курсу з правознавчого) Київського університету. Обдарованого юнака залишають в університеті як професорського стипендіата.

1917 року, сприйнявши революцію як «державно-національне відродження українського народу», Филипович активно включається в літературно-мистецький та суспільно-політичний процес. Свої вірші вже пише українською мовою. В той же час складає магістерські іспити на приват-доцента Київського університету, читає курс новітньої української літератури (1920 р.).

На початку 1920-х Филипович активно виступає з літературознавчими, критичними статтями, активно займається перекладацькою діяльністю. Редагує збірники «Шевченко і його доба», пише статті до видань творів Івана Франка, Лесі Українки, Ольги Кобилянської, Олександра Олеся.

У 1922 і 1925 роках Павло видав дві поетичні збірки – «Земля і вітер» і «Простір».

Перша збірка спрямована на осмислення автором життя сучасного поета. Він доводить, що митець має тяжіти до простоти, мінімалізму та ясності. Друга збірка вважається більш грандіозною: у ній Павло роздумує над темою людства і його призначення.

Якщо говорити про характер робіт Павла, то для них притаманні історико-культурні сюжети, освоєння фольклорного різноманіття української народної творчості. У своїй поезії Филипович говорить про віру в людство, часто згадує природу. Найкращим його здобутком дослідники вважають інтимну лірику.

Незалежність від моди, традицій, своєрідне художнє мислення, висока культура слова – ось характерні риси поезій Филиповича. У своїх творах Филипович бачить людину як позачасовий, узагальнений та вічний феномен, виступає синтезом всеземного існування. З віршів Павла Филиповича можна судити, що він глибоко переживав, мав живу душу.

Естетичні погляди письменника формувалися під впливом символізму, однак його власні поетичні твори за ідейним та художнім змістом не можна однозначно віднести до конкретного напрямку літератури початку століття. «Він

наче кував у собі дух гетівського активного пізнання, філософського збалансування суперечностей індивідуального і загального, життя і смерті, руїни і будови, минулого і майбутнього – у вічному світлі одности універсуму» – характеризує поетичне кредо поета Юрій Лавріненко.

Филипович переклав на українську твори Ш. Бодлера, П. Беранже, П. Верлена, багатьох слов'янських авторів. Він не оспівував бетон і залізо, «героїчні» трудовні, не писав агітаційних лозунгів.

А ще поет любив театр, спорт: захоплювався тенісом. На тенісному корті він і познайомився з майбутньою дружиною Марією Михайлюк. Ці двоє виявилися спорідненими душами, бо любили мистецтво і чудово знали на ньому.

Письменника заарештували 1935 року. 30 жовтня 1935 року його справу було об'єднано зі справою його студентського товариша – Михайла Драй-Хмари під № 99. Ще пізніше її було приєднано до справи № 1377 – «М. Зеров та його група».

1936 року на закритому суді Филиповича було засуджено до 10 років ув'язнення і вислано до концтабору на Соловки. Є дані, що там йому додали ще 10 років ув'язнення з конфіскацією майна. Без будь-яких підстав «справу Зерова та ін.» (по якій проходив і П. Филипович) було переглянуто «особливою трійкою» УНКВС. Спеціальною постановою від 9 жовтня 1937 року Зерову, Филиповичу, Вороному та Пилюпенку було винесено вищу міру покарання. Розстріляли всіх 3 листопада 1937 року.

Трагічно склалася доля дружини Филиповича – Марії Андріївни. Не витримавши горя, вона збожеволіла. Коли чоловіка вже не було серед живих, «зважаючи» на її прохання перевести її до чоловіка на Колиму, її вислали до Караганди. Подальша її доля невідома.

Павло Филипович довгі десятиліття перебував у забутті. Однак у січні 1958 року його з ініціативи Максима Рильського реабілітовано за браком складу злочину. Сьогодні біля школи в селі Кайтанівці існує меморіальна стела.

Матеріали взято з ресурсів:

<https://www.ukrlib.com.ua/bio/printit.php?tid=1876;>

[https://ukraine-history.com/pavlo-fylypovych-ubytyj-pysmennyk-doby-rozstrilyanogo-vidrodzhennya/;](https://ukraine-history.com/pavlo-fylypovych-ubytyj-pysmennyk-doby-rozstrilyanogo-vidrodzhennya/)

<https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/veresen/2/1891-narodyvsya-pavlo-fylypovych-poet-perekladach;>

<https://surma.com.ua/1107-pavlo-fylypovych-uchenyi-perekladach-poet-kyivskyi-neoklasyk.html>

Твори П. Филиповича у фондах Хмельницької ОУНБ

B6044-9	[Вірші] // П'ядик Ю. В. Українська поезія кінця XIX-
91.9:	середини XX ст.: бібліографія. Антологія. – Київ, 2021. – Т. 9 :
83.3(4УКР)	Тк-Черк. – С. 297-298.
П99	

- Б50838 [Вірші] // Соловецький етап : антологія / уклад.
821.161.2 Ю.П. Винничук. – Харків : Фоліо, 2018. – С. 390-394.
С60
- М874-2 [Вірші] // Українське слово: хрестоматія української
83.3(4УКР)6 літератури та літературної критики ХХ століття: В 4-х кн.:
У45 навч. посіб. / упоряд. В. Яременко. – Київ, 2001. – Кн. 2. –
С. 58-62.
- Б45641 [Вірші] // Обірвані струни : антологія поезії полеглих,
84(4УКР)6 розстріляних, замучених і засланих 1920-1945 / уклад.,
О-13 передм. й довід. Б. Кравцев. – Нью-Йорк : Наук. т-во ім.
Шевченка в Америці, 1955. – С. 173-186.

Електронні копії видань творів П. Филиповича

Шевченко і декабристи [Електронний ресурс] / П. Филипович. – Київ : Держ. вид-во України, 1926. – Електрон. копія текст. даних. – Режим доступу: <https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=3025>. – Дата перегляду: 25.08.2026.

Тарас Шевченко [Електронний ресурс] / П. Филипович // Життя й революція. – 1926. – № 4. – С. 6-8. – Електрон. копія текст. даних. – Режим доступу: <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=6754>. – Дата перегляду: 25.08.2026.

З новітнього українського письменства [Електронний ресурс] : іст.-літ. ст. / проф. П. Филипович. – Київ : Культура держтресту «Київ-друк», 1929. – Електрон. копія текст. даних. – Режим доступу: <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=7970>. – Дата перегляду: 25.08.2026.

Простір [Електронний ресурс] / П. Филипович. – Київ : Слово, 1925. – Електрон. копія текст. даних. – Режим доступу: <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=7971>. – Дата перегляду: 25.08.2026.

Червоний ранок договір ; А коли вставали люде ; Десь хмарки од сонця [Електронний ресурс] : [поезії] / П. Филипович // Музагет. – 1919. – № 1-3. – С. 27-29. – Електрон. копія текст. даних. – Режим доступу: <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=8104>. – Дата перегляду: 25.08.2026.

Забуті рецензії сорокових років на Шевченкові твори [Електронний ресурс] / П. Филипович // Україна. – 1930. – Кн. 3-4. – С. 72-80. – Електрон. копія текст. даних. – Режим доступу: <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=8221>. – Дата перегляду: 25.08.2026.

Повні тексти творів автора [Електронний ресурс] / П. Филипович //

Література про П. Филиповича у фондах Хмельницької ОУНБ

- В6044-9
91.9:
83.3(4УКР)
П99
Б50838
821.161.2
С60
Б50838
821.161.2
С60
Б47980
83.3(4УКР)
С17
М896-2
92.0(4УКР)
Е64
Б43023
83.3(4Укр)6
Ж87
В4025
72.6(4Укр)
Д11
Б48632-2
71
Ш37
Б44681-1
83.3(4УКР)6
К72
П755-12(2007)
63.3(4Укр)
І-90
Б33298
83.3(4УКР)6
Л13
- Филипович Павло Петрович // П'ядик Ю. В. Українська поезія кінця ХІХ - середини ХХ ст. : бібліографія. Антологія / Ю. В. П'ядик. – Київ, 2021. – Т. 9 : Тк-Черк. – С. 279-297.
- Павло Филипович // Соловецький етап : антологія / уклад. Ю.П. Винничук. – Харків : Фоліо, 2018. – С. 93.
- Павло Филипович : [біографія] // Соловецький етап : антологія / уклад. Ю.П. Винничук. – Харків : Фоліо, 2018. – С. 389.
- Филипович Павло Петрович // Самі про себе: Автобіографії українських митців 1920-х років / упоряд. Р. В. Мовчан. – Київ : КЛЮ, 2015. – С. 411-415.
- Герасимова Г. Филипович Павло Петрович // Енциклопедія історії України. – Київ, 2013. – Т. 10 : Т-Я. – С. 293-294.
- Жулинський М. Григорій Косинка // Жулинський М. Українська література. – Київ, 2011. – С. 538-546.
- Лященко О. А. Филипович Павло Петрович // Діячі науки і культури України: нариси життя та діяльності. – Київ; Чернівці, 2010. – С. – 617-619.
- Поезія Павла Филиповича // Шевельов Ю. Вибрані твори. У 2 кн. – Київ, 2009. – Кн. 2. Літературознавство. – С. 426-446.
- Костюк, Григорій Олександрович. Павло Филипович // Зустрічі і прощання : спогади у 2 кн. / Г. О. Костюк. – Київ : Смолоскип, 2008. – Кн. 1. – С. 151-154 .
- Войцехівська І. Прекрасним словом чарував людей // Історичний календар. – Київ, 2007. – Вип. 12. – С. 362-363.
- Павло Филипович : [літературна силуета] // Лавріненко Ю. А. Розстріляне Відродження. Антологія 1917–1933. – Київ, 2001. – С. 182-183.

- Б28823-1 Громова В. Павло Филипович // Історія української
83.3(4Укр) літератури ХХ століття : навч. посіб. У 2 кн. Кн.1: Перша
І-90 половина ХХ ст. – Київ, 1998. – С. 163-165.
- Б24041-1 Павло Филипович (1891-1937) // Історія української
83.3(4Укр)6 літератури ХХ століття : навч. посіб. У 2 кн. Кн.1. 1910-1930-
І-90 ті роки. – Київ, 1994. – С. 320-325.
- А20293 Славутич Я. Павло Филипович // Славутич Я. Розстріляна
83.3(2=Укр) муза. – Київ, 1992. – С. 38-42.
С47
- М456-1 Брюховецький В. Павло Филипович //...З порога смерті...
83.3(2=Укр)7 – Київ, 1991. – Вип. 1. – С. 432-434.
З-11
- А15001 Гречанюк С. Г. Один із «Грона п'ятірного» (Павло
83.3(2=Укр) Филипович) // Гречанюк С. На тлі ХХ століття: літ.-крит.
Г81 нариси. – Київ, 1990. – С. 59-98.
- 016:8 Филипович Павло Петрович // Українські письменники :
У45 біо-бібліографічний словник. У 5 т. – Київ, 1965. – Т. 5 : Л-Я. –
С. 684.

Єсюк Л. Драй-Хмара та Филипович: спільне та відмінне у творчості письменників // Укр. мова та літ. – 2017. – № 13-14. – С. 26-28.

Єсюк Л. Своєрідність поезики Павла Филиповича // Укр. мова та літ. – 2017. – № 13-14. – С. 14-16.

Александрова Г. Павло Филипович: «Порівняльні студії... поширюють наш обрій» // Слово і час. – 2016. – № 9. – С. 22-34.

Поліщук В. Іван Котляревський у студіях Павла Филиповича // Слово і час. – 2016. – № 9. – С. 35-42.

Поліщук В. Марія, дружина Павла Филиповича // Літ. Україна. – 2016. – 1 верес. – С. 7.

Поліщук В. Павло Филипович про Євгена Гребінку в контексті літературних обставин першої половини ХІХ століття // Слово і час. – 2012. – № 2. – С. 47-52.

Хропко П. Український неокласицизм: орієнтація на тисячолітній розвиток європейської культури // Укр. мова й літ. в серед. шк., гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2000. – № 3. – С. 37-46.

Райбедюк Г. Інтимна лірика Павла Филиповича // Слово і час. – 1993. – № 7.

– С. 68-72.

Голець Я. З доби Розстріляного відродження: до 100-річчя П. П. Филиповича // Літ. Україна. – 1991. – 3 жовт.

Гречанюк С. З набутого і забутого... (до 100-річчя з дня народження П. Филиповича) // Укр. мова та літ в школі. – 1991. – № 9. – С. 83-84.

*Підготувала Лариса Іванова,
провідний бібліограф відділу наукової
інформації та бібліографії Хмельницької ОУНБ*